FÜGGETLEN MŰVELŐDÉSI ÉS HELYTÖRTÉNETI HAVILAP
XXXII. ÉVFOLYAM 10. (788.) SZÁM, 2026. OKTÓBER 29. – CSÜTÖRTÖK

HÉTFALU

SZERKESZTŐK: HOCHBAUER GYULA ÉS DR. KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

ALAPÍTOTTA ÉS SZERKESZTETTE (1906–1911): DR. FEKETE ENDRE ÉS KISS BÉLA

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

130 ÉVE AVATTÁK FEL AZ ÁRPÁD-SZOBROT

A kövek hallgatnak, de az emlékezet beszél

Van valami különös a hegyekben. Évszázadok múlnak el fölöttük, birodalmak születnek és hullanak porba, zászlók cserélődnek a magaslatokon, de a sziklák megmaradnak. Őrzik a múltat, az emberi alkotásokat, az egykori léptek nyomát. S ha akadnak, akik felkeresik őket, a hallgatag kövek egyszerre beszélni kezdenek. Így történt ez 2026. október 11-én, vasárnap is, amikor 113-an indultunk útnak, hogy a brassói Cenk tetején, az egykori Árpád-szobor maradványainál emlékezzünk meg egy 130 esztendővel ezelőtti eseményről.

Az ősz ezúttal a legszebb arcát mutatta. A Cenk oldalában aranysárgára festette a bükkök lombját, rozsdavörösre a juharokat, s a még zöldellő fák között úgy szórta szét a színeket, mintha valami láthatatlan festő az egész hegyoldalt ünnepi díszbe akarta volna öltöztetni. Fent, a magasban tiszta volt az ég, a nap pedig olyan szelíden sütött, ahogyan csak októberben tud, amikor már nem perzselni akar, hanem megajándékozni az embert egy kis melegséggel a közelgő tél előtt.

Ebben az ajándékba kapott szép időben gyülekeztek a túrázók, hogy együtt induljanak fel Brassó őrhegyére. Háromszék körzet cserkészei közül a négyfalusi 059-es Zajzoni Rab István cserkészcsapat, a sepsiszentgyörgyi 14. számú Dr. Kovács Sándor cserkészcsapat és a 115. Bölöni Farkas Sándor cserkészcsapat, valamint a brassói 105-ös Szemlér Ferenc cserkészcsapat tagjai érkeztek el. Hozzájuk csatlakoztak a Brassói és a Háromszéki EKE természetjárói, a Történelmi Vitézi Rend tagjai, valamint családtagok és barátok. Fiatalok és idősebbek, gyermekek és szülők, nagyszülők – összesen 113-an, akiket ezen a napon nem csupán a természet szeretete, hanem a közös múlt iránti tisztelet is összekötött.

A Szerpentines úton kapaszkodtunk felfelé. A kanyargó ösvény minden fordulója újabb képet tárt elénk: hol a fák között megcsillanó Brassót, hol a távolban kéklő hegyvonulatokat, hol pedig az őszi erdő csendes szépségét.

Útközben Kovács Lehel István helytörténeti ismertetői segítették a résztvevőket abban, hogy ne csupán lássák a tájat, hanem olvasni is tudjanak belőle. Mert a Cenk nem egyszerűen Brassó fölé magasodó hegy. A város történelmének néma tanúja, amelynek szikláihoz, ösvényeihez és egykori építményeihez számtalan történet kapcsolódik. A hegy, amelynek lábánál évszázadokon át különböző nemzetek és kultúrák találkoztak, s amelynek tetejéről ugyanaz a kilátás tárul elénk, amelyet elődeink is megcsodáltak.

A tető közelében különös keresés vette kezdetét. Nem aranyat, nem elrejtett kincseket kerestünk, hanem egy egykori emlékmű szétszóródott köveit. Azokat a kődarabokat, amelyek valaha egy több mint húszméteres oszlop részei voltak, s amelyekre egy honfoglalás kori magyar harcos alakja magasodott. Ma a hegyoldal növényzete, bokrai és sziklái között megbúvó maradványok jelzik az egykori alkotás helyét. Aki nem ismeri történetüket, talán észre sem veszi őket. Aki azonban tudja, mit keres, annak egy-egy megmunkált kődarab többet mondhat egy egész történelemkönyvnél.

A Cenk tetején Kovács Lehel István felidézte az emlékmű születésének és pusztulásának történetét. Az 1896-os millenniumi ünnepségek alkalmával, a magyar honfoglalás ezredik évfordulójára hét emlékhelyen állítottak emlékművet a történelmi Magyarország területén. Ezek egyike került Brassó fölé, a Cenk tetejére. A Berczik Gyula tervei alapján, Jankovics Gyula szobrászművész közreműködésével elkészült, 18 méter magas oszlop tetején egy 3,5 méteres honfoglalás kori harcos állt. Bal kezét címeres pajzsán nyugtatta, jobbjában kardot tartott, tekintete pedig a Tömösi-szoros irányába fordult. Bár nem magát Árpád fejedelmet ábrázolta, a köztudatba mégis Árpád-szoborként vonult be.

Az 1896 októberében megtartott ünnepélyes avatásra hatalmas tömeg gyűlt össze. Nem csupán Brassó és környéke mozdult meg: Sepsiszentgyörgyről is nagy számban érkeztek az ünneplők, hogy részesei legyenek a

történelmi eseménynek. Különös érzés volt mindezt felidézni, miközben százharminc évvel később ismét sepsiszentgyörgyi, brassói és hétfalusi emberek álltak együtt ugyanazon a hegytetőn. Mintha a múlt és a jelen egyetlen pillanatra összeért volna.

Az emlékmű sorsa azonban hányatottan alakult. 1913 szeptemberében robbantás rongálta meg az oszlopot, majd ugyanazon esztendő végén egy hatalmas vihar ledöntötte a megsérült alkotást. A későbbi történelmi viharok sem kedveztek az újjáépítésének. Az egykor messziről látható emlékműből mára csupán a talapzat és a szétszóródott kövek maradtak fenn, a harcos megmentett kőfejét pedig a brassói magyar evangélikus egyház őrzi.

De vajon valóban elpusztul-e egy emlékmű, ha ledöntik az oszlopát? Eltűnik-e a történelem, ha eltüntetik a látható nyomait?

Erre a kérdésre talán maga a vasárnapi megemlékezés adta meg a legszebb választ.

Az egykori talapzaton Nt. Török László nyugalmazott csernátfalusi lelkipásztor tartott áhítatot. Szavai a közös emlékezet jelentőségére irányították a figyelmet. Arra, hogy egy emlékmű nem csupán kő, oszlop vagy szobor, hanem az elődöktől örökölt történetek, értékek és összetartozásunk jelképe is. Az emlékezés pedig nem egyszerűen a múlt felidézése: felelősség is, amelyet egyik nemzedék ad át a másiknak.

Különösen megható volt felidézni Borcsa Mihály bácsfalusi lelkipásztor alakját is, aki az 1896-os avatáson dedikált Bibliákat osztott a jelenlévőknek. Milyen szép üzenete van ennek az apró, de annál beszédesebb történelmi mozzanatnak! Egy olyan ünnepen, amelyen ezrek tekintettek a magasba emelt kőoszlopra, valaki olyan ajándékot adott az emberek kezébe, amely nem kőből készült, mégis időtállóbb lehetett annál. A Biblia lapjain a hit, az erkölcs és a reménység üzenetét vihették haza az ünneplők.

Most, százharminc esztendő múltán ugyanott csendes áhítatban álltunk. Körülöttünk ott voltak a gyermekek, a fiatal cserkészek, akik számára a hajdani szobor már csak fényképeken és régi történetekben létezik. A visszaút a Lovagok útján vezetett, miután megtekintettük az egykori Szent Lénárd kápolna helyét, s Brassovia várának megmaradt ciszternáját. Az erdő időközben sem veszített varázsából. Az októberi napsugarak átszűrődtek a lombok között, fényfoltokat rajzoltak az ösvényre, az avar puhán zizegett a léptek alatt. A lefelé vezető úton már felszabadultabb beszélgetések, nevetések kísérték a csapatot. A megemlékezés ünnepélyes perceit lassan felváltotta a közös kirándulás derűje.

A Cenk alatti játszótéren aztán a gyermekek vették birtokukba a teret, hogy a hosszú gyaloglás után még egy jót játszhassanak. Mert a gyermekekben van valami irigylésre méltó: ha az ember azt hinné, hogy egy hegyi túra után már elfáradtak, ők még mindig találnak magukban energiát a szaladgálásra és a játékra.

(Folytatása a 2. oldalon.)

* KIADJA A HÉTFALUSI MAGYAR MŰVELŐDÉSI TÁRSASÁG – © HMMT, 2001–2026. * ISSN 1582-9006 *

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

130 ÉVE AVATTÁK FEL AZ ÁRPÁD-SZOBROT

(Folytatás az 1. oldalról.)

A nagyobbak és a felnőttek eközben az induláskor kapott helytörténeti és logikai rejtvények megfejtésével foglalatoskodtak. A feladatok a kirándulást valóságos szabadtéri tanulássá, játékos időutazássá alakították. A résztvevőknek nem volt elegendő egyszerűen végigjárniuk az útvonalat: figyelniük, gondolkodniuk, számolniuk, összefüggéseket keresniük is kellett. A matematika, a történelem és a földrajz ezúttal kilépett a tantermek falai közül, és a Cenk sziklái, Brassó épületei, a régi események és a táj segítségével vált élő tudássá.

A sikeresen megoldott feladatok után sor került a győztesek díjazására is. A jutalom azonban nem csupán a díjakban rejlett. Hanem a felismerés örömében, a közösen megtalált válaszokban, abban, hogy a résztvevők a nap végére nemcsak néhány kilométerrel, hanem néhány új ismerettel és élménnyel is gazdagabbak lettek.

S amikor a délutáni fényben a Cenkre pillantottunk, talán mindannyian egy kicsit másként láttuk a hegyet, mint reggel.

Mert fenn, a magasban, a régi talapzat körül ma is ott hevernek az egykori emlékmű kövei. Az idő lassan lekoptatja éleiket, a növényzet benövi repedéseiket, az eső és a hó tovább formálja felszínüket. A természet a maga örök rendje szerint visszaveszi azt, amit az ember egykor megalkotott.

De a kövekhez vezető ösvényeket újra és újra kitaposják az emlékezők.

Százharminc esztendővel ezelőtt egy nemzedék ünneplőbe öltözve kapaszkodott fel a Cenkre, hogy felavasson egy szobrot. Most egy másik nemzedék járta ugyanazt a hegyet, hogy emlékezzen rá. Akkor a felállított oszlop jelentette az ünnep középpontját, ma a megmaradt kövek köré gyűlt emberek.

S talán ebben rejlik a nap legfontosabb üzenete. Hogy egy közösség erejét nem csupán az mutatja meg, milyen emlékműveket képes emelni, hanem az is, hogy mennyi idő múltán talál még vissza hozzájuk.

Mert a szobrokat ledöntheti az ember, ledöntheti a vihar, de az emlékezetet csak akkor lehet elveszíteni, ha már senki nem akar emlékezni.

Mi pedig ezen a ragyogó októberi vasárnapon, százharminc évvel az avatás után, száztizenhárman tettünk tanúságot arról, hogy vannak még, akik emlékeznek. És ami talán ennél is fontosabb: ott voltak közöttünk azok a fiatalok, akik majd továbbadják a történetet.

Így maradnak meg a hegyek, a kövek és a történetek.

Így marad meg a szülőföld.

Fényképek: Soós Szabolcs.

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

XXI. ZAJZONI RAB ISTVÁN-DÍJÁTADÓ (2026)

Ünnepi istentisztelettel, díjátadással és koszorúzással tisztelegtek 2026. október 25-én Brassóban azok előtt, akik munkájukkal a Barcaság magyar közösségének szellemi, kulturális és történelmi örökségét gazdagítják. A **Zajzoni Rab István-díjak** átadásának idén is a Reménység Háza adott otthont.

Az ünnepség Nt. Simon László evangélikus lelkipásztor igehirdetésével kezdődött. A lelkész arra emlékeztetett: az elismerés olyan teljesítmények előtt hajt fejet, amelyek egy nép felemelkedését, előrehaladását szolgálják. Az istentiszteletet a Szózat zárta, majd Ft. Szegedi László házigazda köszöntötte az egybegyűlteket. Zajzoni Rab István szabadságvágyát idézve az 1956-os forradalom hetvenedik évfordulójának üzenetére is rámutatott.

Dr. Balogh Attila Márton konzul köszöntőjében találó ellentétre hívta fel a figyelmet: Zajzoni Rab István neve rabságot idéz, költészete azonban a szabadságot hirdeti. Mint fogalmazott, a hűségből született szó túléli az időt. Ambrus Attila újságíró, főgondnok megköszönte a díjbizottságnak, hogy ismét a Reménység Házát választotta az esemény helyszínéül. Magyar Árpád megyei tanácsos, az RMDSZ képviselője a barcasági magyar élet gazdagságát és sokszínűségét hangsúlyozta. A díjat dr. Kovács Lehel István mutatta be, Kiss Ákos diák pedig Zajzoni Rab István *Költői tanács* című versét szavalta el.

Az idei kitüntetettek munkássága jól tükrözte a közösség értékeinek sokféleségét. **Krajnik-Nagy Károly** író, újságíró tevékenységét dr. Bencze Mihály méltatta; **Szente László** műépítész munkásságát dr. Kovács Lehel István mutatta be. **Mattis Teutsch Waldemar** festőművész laudációját szintén dr. Bencze Mihály mondta el, míg **vitéz Rab Sándor** történelemtanár érdemeit Magdó István idézte fel. Elismerésben részesült **Nt. Simon László és Nt. Simonné Nagy Ilona** lelkész, valamint az **Apácai Evangélikus-Lutheránus Egyházközség** is: szolgálatukat és közösségépítő munkájukat dr. Kovács Lehel István méltatta. A díjazottak személyesen is szót kaptak. Az írás, az építészet, a képzőművészet, az oktatás és az egyházi szolgálat egyaránt helyet kapott az elismerések sorában. Az ünnepi hangulatot Nt. Bíró Beatrix lelkész és Megyaszai László zenés műsora gazdagította.

A Himnusz és a közös fénykép után a résztvevők a történelmi emlékhelyhez vonultak. Ambrus Attila megszólaltatta az emlékharangot, majd a helyszín történetének felidézését és a Zajzoni Rab István-emlékmű megáldását követően elhelyezték az emlékezés koszorúit. Dr. Balogh Attila Márton konzul, a díjbizottság, az RMDSZ, a Történelmi Vitézi Rend és a Reménység Háza képviselői is leróták tiszteletüket. Az együttlét az *„Erős várunk nékünk az Isten”* kezdetű énekkel zárult. A szavalat, az egyházi énekek és az emlékműnél elhelyezett koszorúk a tiszteletadás különböző formáit kapcsolták össze.

A díjátadó ismét megmutatta: a barcasági magyarság megtartó ereje nem csupán a múlt emlékeiben, hanem a ma is cselekvő, alkotó és közösséget szolgáló emberek munkájában rejlik. A rendezvényt a *Communitas Alapítvány* és az *RMDSZ* támogatta.

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY TÁMOGATÁSÁVAL
MINISZTERELNÖKSÉG NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG
BETHLEN GÁBOR Alap

• Dr. Bencze Mihály

Aki hazatért a Donyec-medencéből

(Egy barcasági székely család emlékezete)

Vannak történetek, amelyek sokáig nem kívánkoznak papírra. Ott élnek a családi beszélgetések félmondataiban, egy megfakult fénykép hátoldalán, a fiók mélyén őrzött levelezőlapokon, s azokban a hosszú hallgatásokban, amelyek mögött egy egész emberöltő fájdalma rejtőzik.

Szőke György családja a Barcaság elmúlt száz évének történetét élte át a vidékünkön. Fiai: Szőke Károly (Csernátfalu, 1940. június 16. – négy gyerek és hat unoka) valamint Szőke Oszkár (Csernátfalu, 1950. május 4. – két gyerek és két unoka) családjaikkal városuk megbecsült, köztiszteletben álló személyei. Szőke Károly (Hátsó utca, most Ady Endre 27) így emlékszik vissza édesapja kálváriájára: *„Édesapám története is ilyen volt. Gyermekkoromban sokszor hallottam tőle a háború, a fogság és a bányák emlékét, de akkor még nem értettem, milyen súlya van a szavainak. Csak később döbbentem rá, hogy amit ő egyszerűen elmesélt, az valójában egy ember küzdelme volt az életért, a méltóságért és a hazatérés reményéért. Édesapám, Szőke György — akit a családban Gergely bérma keresztnevén szólítottak — 1913. március 7-én született Csíkmenaság faluban, a mai Csíkszentgyörgy községben. Élete már a kezdetektől nélkülözéssel és bizonytalansággal telt. Édesanyja, Szőke Vilma fiatal, szegény leányként Budapesten szolgált, ahogyan akkoriban sok erdélyi lány tette. Ott esett teherbe, majd hazatért szülőfalujába, és itthon hozta világra gyermekét. Vér szerinti apját édesapám sohasem ismerte. Nevelőapja, anyai nagyapja (Vilma édesapja) Szőke József (született 1863 Csíkmenaság) adott neki családot és nevet. A történelem azonban őt sem kímélte. Az első világháborút követő zavaros években az új román hatóságok a focsani fogolytáborba internálták. A rossz élelmezés, a tisztálkodási lehetőségek hiánya és a járványok sok fogoly életét követelték. Szőke József sem tért haza. A család az ő halála után még nehezebb helyzetbe került. Édesapámat a csíkszentgyörgyi plébániára adták szolgálni. A pap gyakran magával vitte, és mindenféle munkát rábízott. Sok évvel később édesapám mégis szeretettel beszélt erről az időszakról. A plébánossal később is levelezett; soraikból kölcsönös tisztelet és melegség áradt. Az elemi iskola öt osztályát Csíkszentgyörgyön végezte el. Egy év kihagyás után, 1924–1925-ben a plébános segítségével folytathatta tanulmányait. Jó eszű, szorgalmas gyermek volt, az iskolai értesítő szerint minden tantárgyból szépen teljesített. A szegény székely gyermekeket nem kedvelő román nyelvtanár azonban csak hosszas kérlelés után engedte át. Már akkor megtanulhatta, hogy az embernek néha nemcsak a tudásáért, hanem a puszta előrejutás lehetőségéért is meg kell küzdenie."*

Az első világháború után sok árva és félárva székely gyermek maradt kenyér és biztos otthon nélkül. Brassóban is rengeteg magyar és székely gyerek félárvaként, vagy árvaként tengődött. Egy segítő társaság magyarországi és szász családoknál keresett számukra helyet, hogy mesterséget tanulhassanak. Szőke György így került egy Tikosi nevű cipészmesterhez. Három éven át tanulta a szakmát, majd megkapta a mesterségét igazoló bizonyítványt. A cipészet később nemcsak kenyeret adott neki: a háború és a fogság legnehezebb éveiben ez a tudás mentette meg a bányamunkától, talán magától a haláltól is. Ezekben az években járta Moldvát és Regátot (Havasalföld) ahonnan bőröket vásárolt és kereskedett. Próbálkozott a gyapjúkereskedéssel is, de többször elkobozták árúját a hatóságok, így ezzel felhagyott.

1935. április 9-én besorozták román katonának, a következő év novemberében pedig Szászvárosba vonult be. Három hónaponként koncentrálták Talmácsra (1942–43, Szeben megye). Többnyire munkaszolgálatot végzett. Csizmákat javított, lábbelit készített, és ott hasznosította mindazt, amit inasként megtanult. Ezekben az években ismerte meg későbbi feleségét, Hirscher Rózát, akivel 1939. szeptember 7-én kötöttek házasságot. Akkor még egyikük sem sejthette, hogy közös életük első évtizedét hamarosan háború, elszakítottság és hosszú várakozás töri ketté.

Szőke Károly folytatja: *„Édesanyám családjának története a Barcasághoz kötődött. Anyai nagyanyám, Hierscher született Dieners Rosa / Róza (1884 december 11. – 1947. június 15.) Barcaszentpéteren született, ismert szász családban. Férje, Hierscher Johann/János 1882. október 8-án született Barcaszentpéteren, 1908-ban keltek egybe. Két gyerekük születik: 1908 december 17-én Hirscher Christian nagybácsim és 1910 május 23.-án édesanyám Hirscher Rosa/Róza. Az első világháború kitörésekor vonult be. A szerb fronton megsebesült, Budapesten ápolták, majd ismét a frontra küldték. Soha többé nem tért vissza, az orosz fronton esett el. Halálának körülményeit a család nem ismerte; nevét csak évekkel később találták meg a barcaszentpéteri temető világháborús emlékművén. Nagyanyám Hierscher született Dieners Rosa /Róza két gyermekkel maradt magára, a megélhetés miatt Barcaszentpéterről Brassóba költözik. Kereskedéssel próbálkozik, Brassóban üzletet bérel, ám a háború utáni gazdasági zűrzavarban tönkrement. Eladta az üzlet berendezését, majd a család barcaszentpéteri földjeit és ingatlanjait is. A pénzből 1928-ban házat vásárol Csernátfalu 544. szám alatt (mai Ady Endre u. 27 sz.) és engedélyt szerez egy fűszer- és vegyeskereskedés megnyitására majd később kocsmát is működtetett. A kocsma utca felőli első szobájában volt a söntés, itt többnyire állva fogyasztották az italt, a második szobában pedig asztalok voltak, másként volt berendezve. Magyar nóták és táncdallamok szóltak az patefonon a szénlemezekről, a nagyanyám ribizlibort és csapolt sört árult. A ribizlibort ő készítette, a sört pedig 50 literes alumínium hordókkal vásárolta a brassói Czell-féle sörgyárból. Ha valaki megfeledkezett magáról és többet ívott, nagyanyám hamar rendet teremtett a hangoskodókkal. Erős asszony volt, akit az élet megtanított arra, hogy egyedül is helyt kell állnia. Nagybácsim Christi is besegített a kocsma működésében, erős kötésű ember volt, néha ő volt a kidobófiú. 1938-ban nagymamám bankkölcsönt vett fel és egy 30 m-es tekepályát építtetett a kertben. Abban az időben ez ritkaságnak számított, talán az egyik legkorszerűbb ilyen létesítmény volt a környéken. Szomszédja Veres György Hétfalu talán legjobb kőművese, a polgármesteri hivatal alkalmazottja is volt, ő adta ki az építési engedélyt, ő készítette a tervrajzot és ő is kivitelezte. Nem sokáig működhetett. A háború közeledtével megszűntek a magánvállalkozások, elmaradtak az engedélyek, majd a villanyszolgáltatást is sokszor leállították."A valaha zenétől és beszélgetéstől hangos ház lassan elcsendesedett. 1939-ben nagyanyám még vásárolt egy házat Türkösben, a Szénafű utca sarkán. Ekkor volt a lánya, azaz édesanyám házassága (1939. szeptember 7.), ezért elosztotta a vagyont a gyerekei között: A Türkösi ház a lányáé – Rozáé, a Csernátfalusi ház a fiáé Christié lesz. Édesapám Türkösben nyitotta meg cipészműhelyét, de nem sokáig működtethette gondmentesen, Dolgozott, családot alapított, és talán azt hitte, hogy a nehéz gyermekkor után végre nyugodtabb élet következhet. A történelem azonban ismét közbeszólt."*

(Folytatása a 4. oldalon.)

Donyec, Szőke György fogságban, 1947. július 13. Kezében az Igaz Szó.

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2001–2026. * ISSN 1582-9006 *

• DR. BENCZE MIHÁLY

AKI HAZATÉRT A DONYEC-MEDENCÉBŐL

(Folytatás a 3. oldalról.)

1944. augusztus 23-án Románia átállt a Szovjetunió oldalára. A front mozgásba lendült, a német csapatok visszavonultak, a falvakban pedig hírek, parancsok és rémhírek váltották egymást.

Senki sem tudta, kit visznek el katonának, kit rendelnek robotra, és ki lesz az, aki másnap már nem ébredhet a saját házában. A szovjetek az országukat ért károk helyrehozatalára az elfoglalt területekről munkaerőt férfiakat és nőket hurcoltak el.

Szőke Györgyért 1945. január 5-én jöttek. Nem volt katona, nem harcolt sem a román, sem a magyar hadseregben. Cipész volt, férj és családapa. Mindez azonban nem számított. A szász és német származásúnak tekintett férfiakat, valamint sok magyart és románt is összegyűjtöttek. Szőke Györggyel együtt rokonokat és ismerősöket hurcoltak el, köztük Dieners András (Bandi) nagybácsit és Krämer Oszkárt (édesanyja unokatestvérét).

Először a földvári fogolytáborba kerültek. A helyet egykor orosz hadifoglyok őrzésére használták; de az átállás után innen 8000 orosz hadifoglyot szabadon engedtek. Most a deportálásra kijelölt civileket zsúfolták oda, többnyire magyarokat és szászokat. Mintegy öt hónapot töltöttek a táborban. Tífusz és vérhas pusztított, az élelem kevés volt, a legyengült emberek egymás után haltak meg. A foglyok családjai csomagokat próbáltak bejuttatni, a Vöröskereszt pedig élelemmel és gyógyszerekkel segített. Magyar és zsidó orvosok dolgoztak a betegek között. A bácsfalusi Dr. Papp Béla életével játszva beköltözött a táborba és így segített honfitársain. Szőke György később különös hálával emlékezett rájuk: abban a világban, ahol az emberélet oly keveset ért, ők még őrizték az emberség törvényét.

Szőke Károly: *„Édesanyám közben nem nyugodott bele férje elhurcolásába. Élelmiszercsomagokat vitt, igazolásokat szerzett, hivatalról hivatalra járt. A türkösi polgármesteri hivatal magyar bírója és a Magyar Népi Szövetség is tanúsította, hogy édesapám nem tartozott semmilyen ellenséges szervezethez, és nem vett részt a háborúban. A papírok azonban nem nyitották ki a tábor kapuját. A szovjet parancsnokság számára nem az ember története, csak a létszám volt fontos."*

1945 tavaszán a foglyokat marhavagonokba terelték. Napokig utaztak összezárva, levegő és elegendő víz nélkül. A vagon egyik sarkában álló vödör szolgált illemhelyként. Ha a szerelvény megállt és az ajtó kinyílt, gyorsan kiürítették, vizet vettek magukhoz, aztán újra rájuk zárult a sötétség.

Voltak, akik megpróbáltak megszökni. Szőke György mesélte, hogy valaki rést bontott a vagon padlóján, és amikor a vonat lelassított, eltűnt a kerekek és a sínek között. Senki sem tudta, életben maradt-e. A szerelvény tovább indult, a bent maradók pedig csak hallgattak. Nem tudták, hová viszik őket, és lesz-e még valaha út visszafelé.

A vonat végül a Donyec-medencébe érkezett. A háború sújtotta bányavidéken barakkok, drótkerítések és őrtornyok várták a foglyokat, a volt a láger. Emeletes priccseken, vékony szalmán aludtak. A réseken át süvített a szél, ezért rongyokkal, papírral és zsákdarabokkal tömték be a nyílásokat. A barakk két végében hordóból készített kályha állt. Alig adott meleget, mégis vigyázni kellett rá: ha rosszul égett, a füst és a szén-monoxid ugyanolyan veszélyes volt, mint a kinti fagy.

A foglyokat hamarosan munkába állították. Szőke György a bányába került. A nagyobb széndarabokat csillékbe rakták, kalapáccsal törték, régi járatokat tisztítottak meg, a mennyezetet vastag gerendákkal támasztották alá. A napi tervet teljesíteni kellett. Aki elmaradt, kevesebb élelmet kapott, és másnap pótolnia kellett a hiányt. Az éhség, a kimerültség és a félelem állandó társuk lett.

Egy alkalommal beomlott a szénfal, több ember a törmelék alá került, többek közt Szőke György is. Fogolytársai puszta kézzel és a náluk lévő szerszámokkal kezdték meg a mentést. Voltak, akiket már nem tudtak élve kihozni, de néhány társukat sikerült megmenteniük, Szőke Györgyöt is. Az ilyen napokon különösen világossá vált számukra, milyen keskeny határ választja el az életet a haláltól.

A táborban különböző nemzetiségű emberek éltek egymás mellett. Volt közöttük egy Üveges nevű, aradi származású fogoly, aki jól beszélt oroszul. Tolmácsként közvetített az őrök és a rabok között, igyekezett rendet tartani, és amikor lehetett, segített társain. A fogság világában gyakran egyetlen jó szó, egy pontosan lefordított mondat vagy egy félretett darab kenyér jelentette a különbséget remény és kétségbeesés között.

1946 végére – 1947 elejére valamelyest enyhültek a körülmények. Az oroszok mesterembereket kerestek a foglyok között: kőműveseket, ácsokat, asztalosokat és cipészeket. Szőke György ekkor mondhatta el, hogy szakmája van. Kivették a bányából, és egy cipészműhelybe osztották be. Tisztek és őrök lábbelijét javította, olykor új cipőt is készített. Ügyes kezét megbecsülték, munkájáért néha több kenyeret vagy némi élelmet kapott.

Talán ez a mesterség mentette meg az életét. A bányában minden nap a beomlás, a kimerülés vagy a betegség fenyegette. A műhelyben legalább fény volt, szerszám és ismerős munka. A kaptafák, a bőr szaga és az öltések rendje valamit visszaadott abból az emberből, aki a fogság előtt volt.

Éjszakánként azonban továbbra is a barakkba tért vissza. A postai kapcsolat akadozott. Hónapokig nem érkezett hír otthonról, és az elküldött levelek közül sem mindegyik jutott célba. Néhány levelezőlap mégis fennmaradt. Rövid, óvatos mondatok olvashatók rajtuk. Nem írhatta le az éhséget, a félelmet vagy a halott társakat. Csak annyit üzenhetett, hogy él, dolgozik, és bízik a hazatérésben. A mellette levő barackból két társa megszökött, de két nap múlva elkapták, visszavitték és szigorúbb büntetést kaptak. Szovjetunió propaganda gépezete a magyar hadifoglyok átnevelésére szerkesztette 1942–1947 között az *Igaz Szó* újságot, csak ezt olvashatták a munkaszolgálatosok is, azaz a „málenkij robot" áldozatai. Minden nap a foglyoknak, raboknak átnevelő politikai órákat tartottak.

Az 1948-as év elején egyre gyakrabban írta: talán már nincs messze a szabadulás. Nem tudhatta biztosan, de szüksége volt erre a reményre. Az ember a fogságban nem években él, hanem a következő reggelig, a következő kenyérosztásig, a következő levélig. Szőke György számára a hazatérés gondolata volt az a vékony szál, amely mindvégig összekötötte az otthonával.

Több mint három és fél év után, a fogolytáborból talán utolsó előtti túlélőtekként 1948. október 17-én érkezett haza, 4–5 hétfalusival együtt. A szabadultak nem marhavagonban, hanem személyvonaton utaztak. Mögötte maradt a drótkerítés, a bánya sötétje, a barakk hidege és a megszámlálhatatlan nap, amelyről egykor azt hitte, sohasem ér véget. A többiek, a büntetettek 1949-ben szabadultak.

Az otthon azonban már nem volt ugyanaz, amelyet elhagyott. A háború átrendezte az emberi sorsokat, elvitte a rokonokat, tönkretette a műhelyeket, és hosszú hallgatásokat hagyott maga után. A családi ház Csernátfaluben a Hátsó utca 545 szám alatt volt. A kommunista hatalom 1947. június 11-én államosította az utca végén működő Köpe-féle fűrészgyárat és malmot, ezért a Hátsó utcát az új rendszer vívmányaként átkeresztelték „Június 11"-re és a családi ház a 27-es házszámot kapta. 1990-ben sikerült az utca nevét Ady Endrére változtatni, a házszám maradt. Az új rendszerben a KISZ bérelte az egykori tekepályát, de bérleti díjat soha nem fizettek. Szőke Károly meséli apjáról: *„Édesapám mégsem engedte, hogy a fogság határozza meg egész hátralévő életét. Ismét dolgozni kezdett. Az elrejtett, rongyokba csavart bőröket előásták, megtisztították, és azokból próbált cipőt készíteni. Előbb az állami gazdaságnál, később szövetkezetben helyezkedett el Brassóban a Malom utcában, majd Csernátfaluban a Vigovszki házban működött «Május 8» szövetkezetben dolgozott, végül üzletvezető lett. Testén azonban ott maradtak a háború és a fogság nyomai. Idősödve szív- és érrendszeri betegséggel küzdött. Szőke György hazajövetele után fekete sárgaságot kapott a sok nélkülözéstől, amiből nehezen épül fel, nagy nehezen a bukaresti Şerbanescu barátja által szerzett Hidrocortizon menti meg. Felépült, de egészsége többé nem lett a régi. György családszerető volt, de sokszor nem volt otthon, szanatóriumokba járt. Gheorghe Gheorghiu-Dej, 1945-ben a Román Kommunista Párt főtitkára, majd Miniszterelnök és az Államtanács elnöke is volt. Neki Hidegpatakon (*Pârâul Rece) egy nagyszerű villája volt, ahol magyar alkalmazottjai voltak, e villa gondnokának Szőke Györgyöt nevezte ki. Ennek a karbantartása, a delegációk érkezése előtt a befűtése is az ő feladat volt. Édesanyám, Szőke *Róza 1966. december 21-én tüdőgyulladásban meghalt, később apám újra nősült feleségül vette Bell Sárát (született Kiss Sára, 1912. július 1. – 1987. május 3.). Kiss Sára első férje Bell István (1913. április 25. – 1940. december 27.) korán meghalt. Édesapám második felesége Szőke Sára is családszerető volt, gondoskodott az új férje családjáról. Édesapám, Szőke György 1997. február 4-én visszaadta lelkét a teremtőnek. Gyermekként nem mindig értettem, hogy apám miért tér vissza újra és újra ugyanazokhoz a történetekhez. Miért beszél a hideg barakkról, a szénporról, az üres levesről, a csilléről vagy arról az emberről, aki a vagon padlóján át próbált megszökni. Ma már tudom, hogy nem pusztán emlékezett: tanúságot tett. El akarta mondani, meddig képes elmenni az ember, ha várják otthon, ha van kiért életben maradnia. Édesapám melegszívű, gyermekeket szerető ember volt. A fogság nem tette kegyetlenné, a nélkülözés nem tanította önzésre. Talán éppen azért tudott annyit adni másoknak, mert ő maga olyan sokszor tapasztalta meg a hiányt. Félt beszélni mert mindig figyelték, követték. Most, amikor leírom a történetét, már nemcsak az ő hangját hallom. Ott van benne mindazoké, akiket név nélkül vittek el; azoké, akik hazatértek, és azoké is, akiknek nem adatott meg a visszaút. A megfakult levelezőlapok, a régi cipészszerszámok és a családi emlékezet őrzik őket. Édesapám hazajött a Donyec-medencéből. Nem hősként beszélt önmagáról, hanem egyszerű emberként, aki tette a dolgát, dolgozott, remélt, és minden reggel újra az életet választotta. Talán éppen ez volt az ő legnagyobb hőstette."*